

Til Nærings- og fiskeridepartementet

Dato: 22/08/2025

HØRINGSINNSPILL

Innspill til forslag til endringer i lov om god handelsskikk (presiseringer i god handelsskikk-standarden mv.)

Norsk Bonde- og Småbrukarlag takker for muligheten til å gi innspill på Høring av forslag til endringer i lov om god handelsskikk (presiseringer i god handelsskikk-standarden mv.). Den norske verdikjeden for mat og dagligvarer er preget av betydelig maktkonsentrasjon og vertikal integrasjon. De tre største dagligvareaktørene kontrollerer om lag 95 prosent av dagligvaremarkedet, i tillegg til å dominere en betydelig andel av grossistleddet. Maktkonsentrasjonen fører til at leverandører, og særlig mindre aktører, har liten forhandlingsmakt, ettersom kjedene styrer både grossistledd, vareutvalg og tilgjengelighet i butikk. Dette gir lavere fortjeneste til bonden og dårligere utvalg og høyere priser i butikk for forbruker.

Loven må bidra til å redusere kjedenes maktkonsentrasjon

Norsk Bonde- og Småbrukarlag ønsker velkommen alle tiltak som kan sikre en rettferdig og bedre fungerende verdikjede for mat. De tre store dagligvareaktørene NorgesGruppen, Coop og Rema1000, og deres grossistledd, har betydelig makt i den norske verdikjeden for mat. Leverandørene er i stor grad avhengig av dagligvarekjedene: kjedene kontrollerer tilgang til forbruker – gjennom tilgang til butikk og hylleplassering mm., har flere muligheter til rask omstilling ved kostnadsvekst eller manglende varer fra en leverandør, og har utsidealternativer som EMV og import. Uavhengige leverandører har ingen reelle alternative salgskanaler i det norske dagligvaremarkedet. De er eksempelvis avhengig av å kunne tilby saklig forskjell i innkjøpspris som en del av forhandlingene (i tillegg til ytelser og motytelser mm.) for å opprettholde en viss forhandlingsposisjon. Hovedutfordringen i dagligvaremarkedet er skjev maktfordeling – et resultat av vertikal integrasjon og dominerende stilling for et fåtall aktører.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener derfor at formålet med lov om god handelsskikk må være å tilrettelegge for at forhandlinger og avtaler mellom ulike aktører i verdikjeden for mat, bidrar til å redusere den skjeve maktfordelingen i denne verdikjeden. En omfordeling av makt vil være et gode for primærprodusenter, mindre leverandører og forbruker, og bidra til bedre konkurranse og bedre utvalg i butikk.

Norske forbrukere er i stor grad prisbevisste.

Kjedenes egne merkevarer er dominerende på enkelte produkter innen varekategorier som kjøtt, egg og grønt. Prisfokus hos forbruker bidrar til at kjedene satser på få produkter som selger godt, fremfor et mindre lønnsomt, men mer mangfoldig, utvalg. Således blir det et valg for forbruker mellom to produkter i en varekategori i priskonkurranse med relativt lav ulikhet i pris (lavprisbutikkene), eller et større utvalg med noe høyere prisnivå (butikker med større vareutvalg).

Departementet redegjør også i sitt høringsbrev for to rapporter fra hhv. SØA og Menon Economics. Her kommer det frem at flere aktører rapporterer mistanke knyttet til krysssubsidiering av EMV mot uavhengige leverandører. Slik praksis hemmer konkurranse, gir dårligere vilkår for produsent, og mindre mangfold og høyere priser til forbruker. Ettersom en majoritet av EMV er innenfor et fåtall varekategorier, er Norsk Bonde- og Småbrukarlag uenig i at EMV utelukkende bidrar til et bredere mangfold.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at:

- Loven må i størst mulig grad legge til rette for å redusere maktkonsentrasjon i verdikjeden for mat, og sikre rettferdig fordeling av forhandlingsmakt mellom de ulike aktørene.
- Ytelser og motytelser kan være viktige virkemidler for særlig mindre leverandører, men loven bør i størst mulig grad komme med presiseringer der nødvendig for å sikre at slike ytelser bidrar til rettferdig maktfordeling. Regulering av slik praksis bør forekomme der dagens praksis bidrar til skjev maktfordeling mellom kjedene, grossist og leverandør.
- EMV bidrar ikke utelukkende til bedre konkurranse. Tiltak som hindrer krysssubsidiering av EMV mot uavhengige leverandører må prioriteres, men slike tiltak kan ikke føre til en ytterligere satsing EMV fra kjedene.

Spesielt om endringene som foreslås

I høringsbrevet ber departementet om svar på en rekke punkter. Vi kommenterer her punktene departementet spesielt har bedt om.

Punkt 5.3.2: Bør det innføres et krav om at betalinger skal stå i et rimelig forhold til kostnadene ved å levere en tjeneste?

Dette er et rimelig krav.

Punkt 5.3.3 til 5.3.5: Bør det stilles krav om skriftlighet for betalinger som ikke har en direkte sammenheng med salget av en dagligvare eller en tjenesteleveranse, betalinger for dagligvarekjedenes markedsføring av, og reklame for, leverandørens produkter (felles markedsføring), og betalinger for opplagring, utstilling eller annen presentasjon av leverandørens produkter (hylleplassbetalinger)?

Det er generelt positivt med skriftlighet i avtaler, særlig der skriftlighet bidrar til åpenhet. Så langt det lar seg gjøre, bør alle elementer og detaljer knyttet til kommersiell aktivitet og avtale mellom leverandør, grossist og kjedene mm. være skriftlige.

Punkt 6.3: Bør det innføres et forbud mot salg av dagligvarer med tap? Bør et eventuelt forbud gjelde kun for EMV, eller for samtlige varer?

Å innføre et forbud mot salg av dagligvarer med tap er et inngripende tiltak. Vi anser det i tillegg som utfordrende å følge opp i praksis. Salg av dagligvarer med tap kan også forekomme hvor hensikten er til fordel for både produsent, forbruker, kjedene og for eksempel klima og miljø. Nedprising av matvarer med kort holdbarhet er et slikt eksempel, eller ved salg av varer fra mindre leverandører (for eksempel lokalmat) med lave marginer/tap for kjeden, der det å ha slike produkter tilgjengelig bidrar til et bredere mangfold i den enkelte butikk. Et forbud mot salg av dagligvarer med tap kan også medføre konsekvenser for uavhengige leverandører, der kjedene velger å ikke ta inn konkurrerende produkter og heller satse på EMV. **Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil derfor ikke anbefale å innføre et slikt forbud, men understreker viktigheten av målrettede tiltak mot krysssubsidiering av EMV mot uavhengige**

leverandører. Norsk Bonde- og Småbrukarlag ber departementet vurdere andre tiltak som kan adressere utfordringen knyttet til EMV.

Punkt 7: Bør tilgang til grossist- og distribusjonstjenester reguleres i loven?

For å ivareta mindre produsenter og bidra til bredere mangfold for forbruker, bør loven i størst mulig grad legge til rette for at mindre aktører har rimelig *tilgang* til grossist- og distribusjonstjenester. Loven må i tillegg sikre likebehandling mellom EMV og uavhengige leverandører. En regulering av tilgang til grossist- og distribusjonstjenester kan være særlig aktuelt dersom loven utvides til å omfatte storhusholdning, kiosk, bensinstasjon og servicehandel.

Punkt 8: Bør etterligningsvernet i loven rette seg mer direkte mot EMV?

Norsk Bonde- og Småbrukarlag støtter et sterkt etterligningsvern, og mener en presisering rettet mot EMV og TMV kan være et godt tiltak.

Punkt 9.2: Bør virkeområdet til lov om god handelsskikk utvides til å omfatte storhusholdning, kiosk, bensinstasjoner og servicehandel?

Utfordringer knyttet til maktkonsentrasjon i verdikjeden for mat omfatter også storhusholdning, kiosk, bensinstasjon og servicehandel, selv om det konkret kan skille seg noe fra maktforholdet mellom leverandør, grossist og dagligvarekjedene. Norsk Bonde- og Småbrukarlag støtter forslaget om å utvide virkeområdet til å omfatte storhusholdning, kiosk, bensinstasjon og servicehandel. Videre er vi enig i forslaget om å endre bruken av «dagligvarekjeden» i tittelen til «dagligvarebransjen».

Punkt 9.3: Hva bør den øvre rammen for overtredelsesgebyr være?

Rammen for overtredelsesgebyr må være i en størrelsesorden hvor gebyret bidrar til at kjedene iverksetter mekanismer som sikrer at de forholder seg innenfor regelverket i lov om god handelsskikk. Adgangen til å ilegge et slikt overtredelsesgebyr må følge samme logikk.

Med vennlig hilsen,

Anders Bakke Klemoen, Generalsekretær

Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Elektronisk godkjent, uten underskrift